

Bevarandeplan Natura 2000

(Enligt 17 § förordningen om områdesskydd 1998:1252)

Skrallarberget, Torsby kommun, Värmlands län

Områdeskod och namn:	SE0610241
Mittpunktskoordinat:	1353826 - 6734258
Totalareal:	87 ha
Fastställd av Länsstyrelsen:	2006-03-15
Områdestyp:	Området är utpekad enligt både Habitatdirektivet och Fågeldirektivet
Fastigheter:	Torsby kommun: Långav 1:88
Ägandeförhållande:	privat

Beskrivning av området

Skrallarberget är ett cirka 1300 meter långt och 700 meter brett sammanhängande område med gammal skog som helt omges av ungskogar och kalhyggen. Området har sin västgräns på Skrallarbergets krön, och löper åt öster ned på bergets östra sida. Jordtäcket är över hela området tunt, och hållmarker finns spridda i området. Terrängen är småkuperad med gott om små fuktiga dråg med torrare åsar där emellan. Inom området finns ett 10-tal mindre kärr (0,3 – 1,3 ha), som totalt har en yta av ungefär fyra hektar. Två av kärren har varsin liten tjärn på ungefär 0,3 hektar vardera.

Skogen är i de västra och centrala delarna en talldominerad, mager och ganska gles skog med litet inslag av gran och lövträd. Merparten är tallskog av lav-ristyp med en ålder på cirka 130 år. I västra delen finns många tallöverståndare med en ålder på både 300 och 400 år. Här finns också förhållandevis gott om torrträd, högstubbar och lågor. Förekomsten av grova tallågor är förvånansvärt god med tanke på den låga boniteten. Så gott som alla döda tallar, och en del av de levande, har brandljud. Överallt finns också gamla grova och grånade tallstubbar som en rest efter tidigare avverkningar. I de små drågen växer främst gran med varierande inslag av asp, rönn, björk och sälg. Små och senvuxna granar håller successivt på att kolonisera den öppna tallskogen. Den talldominerade skogen varierar kraftigt mellan äldre partier där många träd är 200-400 år, och partier med yngre skog (100-150 år). Strukturen är sannolikt en effekt av tidigare skogsbruk. I de östra, sluttande delarna är boniteten högre och här är skogen

grandominerad med större inslag av löv som asp, björk och rönn. Aldern uppskattas också här till ungefär 130 år.

Skrallarberget utgörs till stor del av en nyckelbiotop. Här har man funnit ett tiotal signalarter och rödlistade arter som kolflarnlav, lunglav, aspgelélav och gammelgranskål. Sett ur ett värmländskt perspektiv utgör området en stor areal sammanhängande gammelskog med höga naturvärden. År 2003 förklarades Skrarlarberget som naturreservat.

Ingående naturtyp enligt habitatdirektivet

Habitatkod	Habitatnamn	Areal (ha)
9010	Västlig taiga	80

Ingående arter enligt fågeldirektivet

Artkod	Artnamn
A108	Tjäder <i>Tetrao urogallus</i>
A223	Pärluggla <i>Aegolius funereus</i>
A236	Spillkråka <i>Dryocopus martius</i>
A241	Tretåig hackspett <i>Picoides tridactylus</i>

Bevarandesyfte och bevarandemål

Syftet med Natura 2000-området Skrarlarberget är att upprätthålla så kallad gynnsam bevarandestatus för ingående naturtyper och arter. För att uppnå gynnsam bevarandestatus krävs att uppsatta bevarandemål uppnås. I nedanstående tabell framgår bevarandemål för naturtyper och arter i Skrarlarberget Natura 2000-område.

Art/naturtyp	Bevarandemål*
Västlig taiga (9010)	<p><i>Areal</i> Naturtypens utbredning bibehålls i minst 80 ha omfattning.</p> <p><i>Strukturer och funktioner</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Andel död ved/levande ved ska vara minst 1/x - Lövträdsandelen ska vara minst x %. - Icke inhemska trädslag ska saknas. - Sumpskogar har en ostörd hydrologi och hydrokemi. <p><i>Typiska arter</i></p>
Tjäder (A108) Pärluggla (A223) Spillkråka (A236) Tretåig hackspett (A241)	<p><i>Populationsutveckling</i></p> <p><i>Artens livsmiljö</i></p>

*/Bevarandemålen fastställs efter basinventeringen.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus

För att Skrallarbergets ingående naturtyp samt ingående fågelarter ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas.

9010 Västlig taiga

- Skoglig kontinuitet (naturlig åldersdifferentiering och artsammansättning hos de olika trädslagen).
- Naturvärden utvecklas huvudsakligen genom naturlig dynamik, vilket omfattar störningar, t ex stormfällningar, insektsangrepp och brand.
- Olika typer av substrat:
 - Död ved; grenar, torrakor, lågor mm i olika nedbrytningsstadier samt olika typer av bränd ved.
 - Gamla och grova träd med dithörande barkstruktur.
 - Lövträd av t ex asp, sälg och rönn.Substraten utgör viktiga livsmiljöer för kryptogamer och insekter. Vissa av substraten är även viktiga som boplatser för fåglar.
- Ostörd hydrologi i myrmarker och sumpskogar.
- Påtaglig minskning av antalet typiska arter och deras populationer får ej ske.

A108 Tjäder

Tjädern kräver större sammanhängande skogsområden, som innehåller en variation både vad det gäller successionstadier och skogstyper. Arten förekommer sällan i områden under 25 km². Vintertid kräver tjädern äldre successionsfaser av talldominerad skog, där den födosöker tallbarr och tallskott. På sommaren förekommer fågeln i varierande skogstyper, från gammal bärrik skog till nybildade hyggen. Våtmarksområden är även av stor betydelse för tjädern, främst på våren då hönan livnar sig på skott av tuvull men även som födosöksplats för kycklingarna, vilka livnar sig på insekter under de första veckorna. Förutom att tjädern kräver mycket stora, variationsrika skogsområden är den starkt knuten till speciella spelplatser, vilka den traditionsbundet besöker.

A223 Pärflugla

Pärfluglan påträffas oftast i gränsområden till hyggen eller större myrar. Arten häckar främst i äldre granskog, men förekommer i all slags barrskog. I södra Sverige häckar den även i bokskog och grövre aspbestånd. Den häckar i bohål efter större hackspettsarter (fr a spillkråka). Brist på naturliga boplatser kan kompenseras med holkar. Pärfluglan kräver tillgång på föda i form av smågnagare och småfåglar. För god häckningsframgång krävs hög gnagartäthet. Vid år med brist på gnagare kan häckning utebli.

A236 spillkråka och A241 tretåig hackspett

God tillgång på lövträd, framförallt asp, är ett gemensamt krav för hackspettarna. Död ved är en annan viktig faktor. Mindre påverkad, olikåldrad blandskog med inslag av sumpskogar utgör ett lämpligt habitat för hackspettarna. Äldre alstrandskogar är även lämpligt habitat för den tretåiga hackspetten.

Skogsbrand har historiskt sett spelat en viktig roll för hackspettarna på kort sikt genom insektsrikedom på brandfältet och på lång sikt genom bildandet av lövbrännor. Lämpliga häckningsplatser är grova stammar av främst, asp, tall eller bok. Födan utgörs främst av vedlevande insekter och myror. Rotrötade granar med hästmyror är en favorit hos spillkråka, medan den tretåiga hackspetten gärna äter barkborrar.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Föreskrifter och skötselplan i gällande beslut om naturreservat bedöms på ett fullgott sätt hantera traditionell hotbild (skogsbruk, markavvattning och annan exploatering) mot den naturtyp och de arter som finns inom området. Åtgärder som sker i det runtomliggande skogslandskapet kan dock indirekt utgöra hot. För att tillfredsställa de olika fågelarternas krav på tillräckligt stora arealer lämplig livsmiljö krävs därför en god tillämpning av naturvårdshänsyn vid skogsbruksåtgärder inom de skogsbestånd som finns i det omgivande landskapet närmast Skrallarberget. Sur nederbörd samt ökat kvävenedfall är ett generellt hot som på sikt leda till negativa effekter för känsliga arter. Störst är hotet mot föroreningskänsliga kryptogamerna.

Bevarandeåtgärder med tidplan

Följande bestämmelser bidrar på olika sätt till att naturtypen *västlig taiga* samt fågelarterna *tjäder*, *pärluggla*, *spillkråka* och *tretåig hackspett* uppnår och bibehåller gynnsam bevarandestatus på Skrallarberget.

Gällande regelverk 2006

- Pärluggla, spillkråka, tretåig hackspett och tjäder är fredade (3 § i jaktlagen (1987:259) och Länsstyrelsen 2003). Fredningen gäller också arternas ägg och bon.
- Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.
- Tillståndsplikt gäller enligt 7 kap 28 a § Miljöbalken för åtgärder eller verksamheter som på ett betydande sätt kan påverka miljön inom ett Natura 2000-område. *Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman/är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.*
- Skrallarberget är sedan 2003 naturreservat. Syftet med reservatet är att bevara och vårda områdets naturskog. På magrare delar ska skogen vara gles och talldominerad. Antalet gamla och solbelysta tallar ska på sikt öka liksom volymen av grov och död tallved. I mindre svackor i västra delen och i merparten av områdets östra del bibehålls dagens struktur med dominans av gran och varierande inslag av lövträd som asp, björk och rönn. Genom reservatsbildningen och ingående skötsel finns förutsättningar för förekomst av ingående arter säkerställs. För att Skrallarberget ska behålla sin karaktär av barnnaturskog med varierande inslag av lövträd ringbarkas eller fälls gran där gran tenderar att kolonisera glesa talldominerade partier med biotopförändring som följd. Även i grandominerade partier ringbarkas eller fälls gran till förmån för vissa särskilt värdefulla lövträd eller grupper av lövträd eftersom föryngringen av lövträd hämmas på grund av rådande betestryck av älg. Genom dessa åtgärder gynnas arter beroende av lövträd. Arter som direkt gynnas av brand säkerställs dock inte av dessa åtgärder.

Behov av ytterligare bevarandeåtgärder

Naturvårdsbränning är en viktig skötselmetod som generellt bör övervägas i bestånd med brandhistorik och där arter knutna till brandregimer förekommer. Skrallarberget och dess omgivande skogsmarker har historiskt sett påverkats av skogsbränder, varför dess naturtyp och ingående arter är beroende av den störning som bränder skapar. Idealt vore alltså en skötsel med återkommande skogsbrand önskvärd. Som det ser ut i dagsläget är det dock mycket svårt, både av tekniska och säkerhetsmässiga skäl, att utföra naturvårdsbränningar inom Skrallarbergets Natura 2000-område. Av detta skäl har heller inte denna metod föreslagits för objektet i reservatets skötselplan. Länsstyrelsens mål är dock att genom en översiktlig bränningsplan för länet som helhet kunna säkerställa förekomsterna av brandkrävande arter i skogslandskapet. Syftet med sådana är att identifiera storområden som det finns starka motiv och rimliga förutsättningar att planera naturvårdsbränningar inom. Genom att arbeta för regionala bränningsprogram kan summaeffekter i form av samordning mellan olika potentiella bränningsobjekt riktas mot att integrera även tekniskt svårare objekt. I ett sådant mer storskaligt sammanhang är därför Skrallarberget och dess omgivningar viktiga pusselbitar.

Bevarandestatus idag

9010 Västlig taiga

Nationellt

Naturtypens naturvärden är kopplade till naturlig gammal skog med lång skogskontinuitet, gamla träd och död ved, samt även till brandfält och yngre naturliga successionsstadier. Flera organismgrupper finns representerade bland de karaktärsarter och rödlistade arter som förekommer i naturtypen; insekter, lavar, svampar och mossor.

Denna mycket heterogena naturtyp finns spridd i hela den boreala delen av landet. De största arealerna finns i Norrlandslänen och där finns även mycket av de största naturvärdena, även om områden med höga naturvärden finns i hela landet. Naturvärden kopplade till granskog är speciellt riktade mot nordboreal region, men finns även i sydboreal. Tallskogar, brandfält och triviallövskogar har olika artsammansättning beroende på var i landet de ligger och kan därför ha höga naturvärden i hela den boreala regionen. Vissa trakter i fr.a. delar av Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland, samt i bl.a. Orsa finnmark och nere i sydöstra Kalmar län har en mer påtaglig brandkontinuitet.

Västlig taiga är ett svensk-finskt tillägg och Sverige/Finland har därmed ett särskilt ansvar för naturtypen inom EU. Historiskt sett är förlusten av västlig taiga mycket stor och endast några få procent återstår (ca 3 % av 21 milj. ha) i boreal region. Produktionsskogsbruket är det största hotet mot naturtypen och dess naturvärden. Bristen på död ved, gamla träd och brandfält leder till en utarmning av artstocken och utdöendet av arter ligger inte i fas med den kvarvarande arealen. Mycket tyder på att flera arter endast lever kvar i restpopulationer som kommer att dö ut inom en snar framtid. Det är därför av stor vikt att så mycket som möjligt av naturtypen undantas skogsbruket. Avsaknaden av brand är också ett problem för naturtypens naturliga dynamik och artinnehåll.

Skrallarberget

Skrallarbergets naturskog utgör ett representativt exempel på naturtypen västlig taiga. Skogens ålder, struktur och artsammansättning pekar på att naturliga processer formar skogen, även om det dock finns spår från tidigare avverkning. Förekomsten av typiska arterna för västlig taiga är god här finns arter som garnlav, violettgrå tagellav, bårdlav, tretåig

hackspett och tjäder. Flera rödlistade arter påträffas till exempel stuplav, aspgelélav och gammelgranskål. Flera av de ingående arterna är signalarter. Signalarterna indikerar lång skoglig kontinuitet både vad det gäller levande barr- och lövträd men även olika former av död ved. Signalarterna indikerar också att området har hög och jämn luftfuktighet. Fågelarterna och kryptogamerna i området indikerar kontinuitet både på bestånds- och landskapsnivå.

Baserat på ovanstående karaktärer bedöms bevarandestatusen för naturtypen västlig taiga inom Skrallarbergets område i dagsläget vara gynnsam.

Nationell bevarandestatus för Skrallarbergets utpekade arter i fågeldirektivet

A108 Tjäder

Den svenska populationen har uppskattats till 84 000 - 110 000 par (1990-talets mitt), vilket utgör ca 10 % av det europeiska beståndet (inkl. europeiska Ryssland). Tjädern häckar i samtliga län utom Gotland. På Gotland har inplanteringsförsök gjorts. På norra Öland försvann de sista tjädrarna under 1980-talet. Starka minskningar har under de senaste 30 åren registrerats i Götaland och Svealand och även lokalt i Norrland. Orsaken till minskningen av tjäder beror främst på det storskaliga skogsbruket där landskapet kraftigt fragmenteras och stora monokulturer av gran och tall ersätter den tidigare, mer varierade skogen. Totalt sett finns dock inget hot mot artens fortlevnad i Sverige.

A223 Pärflugla

Under 1900-talet har pärlugglan spridit sig söder ut i landet och häckar idag i samtliga svenska län, dock ej på Öland. På Gotland häckar ett tiotal par. Beståndet är som starkast i större sammanhängande barrskogsområden och förekomsterna längs kusterna och på de stora slättområdena i södra och mellersta Sverige är svaga. Tätheterna avtar i det inre av Norrland, förmodligen främst p.g.a. klimatiska orsaker.

Det häckande beståndets storlek varierar kraftigt mellan olika år beroende på smånagartillgången. Under goda år handlar det om i storleksordningen 18 000–24 000 par, och under toppår om ännu mer – kanske uppemot 40 000 par. Sedan 1980-talet har det skett en kraftig total minskning av pärluggla. Troligtvis kan detta förklaras av att de regelbundna sorkcyklerna upphört. I Västerbotten har beståndet minskat med 75 %.

Pärfluggan är nomadisk över stora delar av den norra barrskogsregionen. Detta gör att man bör vara försiktig med att uttala sig om beståndsförändringar i enskilda länder. Istället måste man försöka följa utvecklingen över stora sammanhängande arealer – Norge, Sverige, Finland och västra Ryssland utgör förmodligen en enhet. Det nordeuropeiska beståndet överstiger förmodligen 30 000 par även under dåliga år, under goda år kan det kanske handla om uppemot 100 000 par. Förutom i norra Europa finns små häckande bestånd i skogs- och bergstrakterna i Centraleuropa, totalt i storleksordningen drygt 10 000 par.

BirdLife International listar pärlugglan som *secure* i Europa, men menar att det är angeläget att Europa tar ett ansvar i artens bevarande.

A236 Spillkråka

Spillkråkan har under 1900-talet spridit sig söderut i Sverige, troligtvis på grund av att skogsarealen i landets södra del har ökat kontinuerligt. Spillkråkan häckar i samtliga svenska län, dock fåtaligt i Norrlands inland. Det svenska beståndet uppskattas till i storleksordningen 20 000 - 35 000 par. Detta motsvarar ungefär 10 % av det samlade europeiska beståndet på 200 000 - 265 000 par. Beståndet i

södra Sverige förefaller vara tämligen stabilt. Utvecklingen i Norrlands inland är mera osäker, främst beroende på de låga tätheterna och att inventeringsunderlaget är väl litet. BirdLife International listar spillkråkan som *secure* i Europa, men menar att det är angeläget att Europa tar ett ansvar i artens bevarande.

A241 Tretåig hackspett

Tretåig hackspett häckar regelbundet i mellersta och norra Sverige, men är numera ovanlig söder om den biologiska norrlandsgränsen. Det svenska beståndet beräknades vid mitten av 1990-talet till mellan 5 500 och 7 500 par, vilket utgör cirka 10 % av det samlade europeiska beståndet på knappt 60 000 par. Arten förekommer främst i den boreala zonen i norra Europa, men reliktbestånd finns i Alperna, Karpaterna och andra bergsområden i Centraleuropa.

Det svenska beståndet har minskat kraftigt under hela 1900-talet och i ökande takt efter 1950. Minskningen i de kustnära, av skogsbruk hårdast påverkade delarna av Norrland uppgår förmodligen till minst 80 %. Som en följd av detta har tyngdpunkten i artens förekomst gradvis förskjutits allt längre in mot de klimatiskt mer utsatta och totalt sett mindre produktiva fjällnära skogsområdena.

Tretåig hackspett är rödlistad i kategorin Sårbar (VU) i Sverige. BirdLife International listar tretåig hackspett som *declining* i Europa och menar att det är angeläget att Europa tar ett ansvar i artens bevarande. Arten är placerad i SPEC kategori 3, vilket innebär att dess utbredning inte är koncentrerad till Europa, men att arten inom regionen har en otillfredsställande bevarandestatus.

Bevarandestatus för fågeldirektivets arter på Skrallarberget

Tjäder, spillkråka och tretåig hackspett påträffas regelbundet (sparsamt-allmänt) i landskapet runt Skrallarberget och Natura 2000-området bör betraktas som en värdekärna (högkvalitativ livsmiljö) för respektive art. Uppgifter om arternas populationsstorlek och trender saknas. Läget för pärluggla i området är oklart. Arten bedöms dock ha goda förutsättningar (tillgång på naturliga boplatser) att häcka framgångsrikt under år med god tillgång på gnagare.

Uppföljning av bevarandemål

För att kunna bedöma naturtyper och arters bevarandestatus krävs uppföljning av uppsatta bevarandemål. Vid uppföljning utvärderas även befintliga bevarandeåtgärder för att se om de fyller sitt syfte. Om en befintlig bevarandeåtgärd inte har avsedd effekt kommer åtgärden att justeras. Nedan beskrivs när och hur de olika bevarandemålen ska följas upp.

Inväntar nationellt uppföljningsprojekt.

Bilaga

1. Karta över Natura 2000-området
2. Utbredning av naturtyper (klart efter basinventeringen)

Referenser

Länsstyrelsen Värmland, Miljöenheten. *Beslutsunderlag och skötselplan till Skrallarbergets naturreservat*. Beslut 2003-04-14. Karlstad.
Löfroth, M m.fl. 1997. *Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000*.

Naturvårdsverket. *Natura 2000- Art och naturtypsvisa vägledningar.*

(<http://www.naturvardsverket.se>) 04-11-03

Naturvårdsverket. *Parametrar och metoder för uppföljning i Natura 2000.*

Version 4: 2004-05-07.

Nitare, J. 2000. *Signalarter – indikatorer på skyddsvärd skog, flora över kryptogamer.* 2:a upplagan. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.